

ÄITI JA POIKA

Syvällä erämaassa vaarojen ympäröimänä lepää pitkänomainen vesistön eräs alkujärvi. Niinpä se onkin kahden vaiheilla ollako järvi vai joki. Siinä on kapeita salmia, pitkiä kapeita niemiä ja runsaasti kalaisia lahtia. Järven nimellä se kuitenkin tunnetaan.

Eräässä sen kangasniemessä niemen tyvellä sojottaa talo. Joskus ammoisina aikoina se on siihen hirsistä salvettu. Kuitenkin sen rakentajat ovat lapsineen ja lasten lapsineen muuttaneet nurmikenttien alle. Nykyinen, eli silloinen, omistaja oli joutunut herra Pakkasen kanssa riitoihin ja isäntä oli joutunut luovuttamaan talonsa pakkasen kotisijaksi. Lähituntumaan oli entinen isäntä joutunut tekemään itselleen uuden rakennuksen. Sen jälkeen olivatkin isäntä Kemppainen ja herra Pakkanen eläneet sulassa sovussa, Kemppainen uudessa talossa ja pakkasen vanhassa mökissä. Sattui sitten niin, että sodan ja vainolaisen vuoksi joutui Vienan kansa jättämään omat talonsa ja etsimään kotia itselleen läntisestä K:n pitäjästä. Uutta, mielestään tilapäistä kotia etsiessään Jyrki Laitasalmi sattui taivaltamaan Kangasniemelle. Pakkanen hellytti sydämensä ja otti isännän myötävaikutuksella alivuokralaiseksi Jyrki Laitasalmen. Toi siihen Jyrki sitten myös nuorikkonsakin. Väli-aikaisuus muuttui Jyrkin elämässä kuitenkin odotukseksi paremmista päivistä, mutta paluu Karjaan yhä ja yhä siirtyi.

Eräänä tammikuun yönä näki sitten pakkasen, että alivuokralaisille oli syntynyt esikoispoika. Josain oli myös päätetty, että mökkirähjään oli lisäksi sijoitettava onni ja murhe. Niinpä nämä —

onni ja murhe — löivätkin sormet sormien lomahan.

Hyppäämme ajassa kolme vuotta eteenpäin ja seuraamme mökin elämää.

Isä on jossain kaukana metsätöissä. Äiti ja poika ovat kotona.

Nuori nainen, äiti, kutoo vanttuita. Niistä tulee kauniit käsineet kirkonkylän nimismiehelle. Nimismies on ihastunut karjalaisiin kirjokintaisiin ja tilannut ne Laitasalmen vaimolta. Sukkapuikot heiluvat tottuneissa käsissä joutuisasti. Naisen jalkojen juurella on monta lankakerää. Kaikista niistä juoksee lanka kudottaviin käsineisiin. Yksi kerä on punainen, toinen musta ja eräs vihreä. Tämä on vallesmannin toivomus. Tuvan lattialla leikki isän tekemällä puuhevosella poika.

Äidillä ja pojalla on aikaa jutella, työhän luisaa mainiosti, vaikka samalla keskustellaankin. Poika on huomannut, kuinka hiukkasta aikaisemmin äiti oli polvistunut rukoukseen, tehnyt ristimerkin ja kuin uutta voimaa saaneena aloittanut kutomisen.

Koko ajan he ovat toisiaan lähellä, tupa on niin pieni, että he eivät tosiaankaan voi olla kolme metriä kauempana toisistaan, koska siellä on seinä vastassa. Äidin suurta hellyyttä ja rakkautta ilmaisevat silmät seuraavat kiinnostuneina pojan leikkimistä. Poika ajaa hevosellaan tukkeja. Leikki on otettu suoraan aikuisten puuhista. Isä on tehnyt puuhevoselle myös parireet ja kaikki, mitä tukinajossa tarvitaan. Niinpä reessä on myös köydet, valmistettu nuorasta, puusta vuoltu leikkitukkeja. Tuvan nurkassa on leikkitallikin.

Poju ajaa hevosensa tallin luo, riisuu sen val-

Saloseudun syksyä

jaista ja panee talliin. Apetta eteen. Sitten hän nälkäisenä käy syömään, muka kämpän pöydälle. Äiti kyllä tajuaa, ettei tukkikämpäkään ole juuri huonompi asumus. Poika on nähnyt metsämiesten aterioivan ja matkii sitä. Eivät kelpaa tavalliset kodin ruokailuvälineet. Pienellä puukollaan hän viiltää leivästä viipaleen, ottaa niinkään tuppi-puukolla rasiasta voita ja vääntää sen leivälle. Sitten seuraa läskin vuoro. Terävä puukko leikkaa kuin taiteilijan veitsi kauniisti ja sulavasti sian pintaa. Kasvot, voi sitä ilmettä! Äiti näkee, että nyt poika on tosiaankin kämpän pöydän äärellä. Maito ei saa olla lasissa, vaan puolen litran mukissa. Siitä hän kulauttaa palan päällisiksi maitoa suuhunsa. Ruokailu on päättymässä. Hän kerää eväät pieneen reppuunsa, sulkee repun ja vie nauhaan. Sitten hän ottaa tupen käteensä, nostaa ylösälaisin ja kopauttaa muutamia kertoja puukolla tuppeen, että muka roskat tippuisivat pois. Painaa puukon huolella tuppeen ja tuppihoito jää vyölle heilumaan. Tuppipuukko on hyvin tärkeä ja suorastaan rakas kapine. Äiti sulkee pojan äärimmäisen hellästi syliinsä. Hyväilee häntä lukemattomin eri tavoin. Poika on käsittävinään, että tämä koti ei ole hänen omansa ja niinpä kysyykin äidiltä: »Kuule äiti, miksi meillä ei ole omaa taloa, niinkuin on Kemppaisilla, Salmeloilla, Toivoloilla ja Korhosilla?» Pojasta on ihmeellistä asua vuokralla, koska erämaassa on kaikilla muilla oma talo.

Taas tulvahtaa äidin mieleen Karjala ja hän sanoo pojalleen: »Onhan meilläkin, lapsikulta, oma talo, se on melkein uusi ja hyvin kauniilla paikalla, mutta se on Karjalassa, siellä ovat kaikki sukulaisemme, tädit, sedät, ukkivaarit ja mummut. Siellä sinulla olisi paljon, paljon kyläpaikkoja».

Sitten poika kysyy, että miksi emme asu Karjalassa omassa kodissa. Äiti selostaa niinkuin asia on. Se tekee kipeää lapsen mielelle.

Poika on jo äidinmaidossa imenyt itseensä rakauden Karjalaan ja kun tulee puhe Karjalasta, on se pojan mielestä kuin kaikkein kaunein sadunmaa.

Tuntikaudet hän utelee äidiltään kaikkea siellä Karjalassa. Pojan mielikuvassa on tarkalleen kaikki, mikä koskee äidin ja isän kotia, kotiseutua ja koko Karjalaa. Hän tietää ne vedet, jotka huuhtelevat Karjalan rantoja. Hän näkee karjalaisen miehen esikuvan, jonkalaiseksi hänen kannattaa yrittää. Karjalainen nainen, äiti, oma äiti; hellä, uskollinen, kristillinen, taitava, hyvä kasvattaja, ihminen, joka kunnioittaa omaa heimoaan, mutta näkee vastustajassa myös ihmisen, ei syyllisty väristelyihin eikä halpamaisuuteen.

Ainainen kulkuri, aika, on rientänyt vuodesta toiseen. Äiti on havainnut poikansa pään kohoavan niin paljon korkeammalle, että pojan elämää varten on jälleen mieliinjäävällä tavalla saatava siirrettyksi eräs perintö karjalaisuudesta.

Kesäinen päivä on noussut ihanaisena ihmisten elettäväksi. Nyt on hauska jutellen taivaltaa kirkonkylään asioita toimittamaan. On asteltu »koti-mökiltä» noin kilometrin verran aivan tavallisia asioita jutellen. Vasemmalla, tien sivussa, tuuhean kuusen juurelta, pyrähtää hätäisenä lintuemo len-

toon tavoitellen ensin metsän suuntaan, mutta ei kauas, kääntyy takaisin ja pysyttelee tuuhean kuusen tuntumassa. Matkalaiset huomaavat kyllä linnun ja äiti valitsee sopivan levähdyspaikan, koska epäilee pojan tarvitsevan lepotauon. Nyt äiti selostaa pojalleen lintuemon äskeisen hätäilyn syy: »Tuolla metsälinnulla on tuon kuusen juurella turvattomat poikaset, se yrittää kiinnittää ihmisten huomion itseensä, että poikaset saisivat olla rauhassa, niin ettei niitä huomattaisi olevankaan. Vain julmuri niille tekee pahaa. Turvattomiin ei saa milloinkaan koskea». Sitten hän vielä puhuu kauniisti linnuista selvitellessä niiden vaikeuksia. Lintuemokin on huomannut olevansa tekemisissä ystävien kanssa ja sen hätäily loppuu. Äiti ja poika saavat katsella nyt koko poikuetta suurella mielenkiinnolla. Näin aikansa selostettuaan lintujen vaikeuksia äidin on hyvä siirtyä käsittelemään ihmisten elämää.

Äiti saa pojan mieleen painumaan sellaisen lähtemättömän käsitteen, että on aina tehtävä kykijensä mukaan jotain hyvää oman heimon hyväksi aina kulloinkin esiintyvien asiain yhteydessä, sydämen pakoittamana, ilman palkkion toiveita. Eikä ole suurempaa palkkiota olemassa kuin saada tehdä työtä heimonsa ja isänmaan hyväksi.

Poika sai myös huomata liikkeessaan äidin mukana asioilla, milloin kirkonkylässä, milloin lähikylissä, että äiti aina esiintyi kanssaihmissä kohtaan kunnioittavan sulavasti ja ehdottoman tasa-arvoisesti. Ei ollut eroa köyhällä eikä rikkaalla. Jos äidillä oli yksi leipä ja taloon sattui nälkäinen mustalainen, ei äiti hetkeäkään epäroinyt, vaan antoi mustalaiselle puolet leivästä.

Ihmisen arvo oli mittaamattoman suuri. Elämän kunnioittaminen oli yli ajatuskyvyn arvoisena juurruttava ihmisen mieleen.

Samoin on sitten, kun pojasta varttuu joskus mies, säilytettävä miehen suhde naisenn — yksi yhteen. Kunniaksi ei ole se, kuinka pystyy tuhoamaan monta neitoa, vaan se on inhoittavaa ja siitä on kerran tehtävä tili omantunnon ja Herran kanssa. Kaiken opastuksen hän, äiti, teki sellaisella taidolla, että poika sekä tahtoi että toteutti äidin viitoittamaa elämänohjetta. Suurten kiusausten iskiessä kyntensä poikaan oli aina helppo tehdä ratkaisu, omantunnon äänen mukaisesti, sillä äidin jalot neuvot ja äidin kirkkaat silmät olivat alitajunnassa pojan turvana. Poika tuli aina tehneeksi itselleen kysymyksen: »Onko tekoni oikea?»

Synkimmänkin arjen keskellä oli juhlatuokio mökissä, kun sen oven sattui avaamaan joku karjalainen, olipa tuo vieras sitten Kannanlahdesta tai Kivennavalta, Vienan Kemistä tai Länsi-Inkeristä.

Noina pakolaisvuosien alkuaikoina eli heimoushenki suurta nousukautta sijoiltaan siirrettyjen karjalaisten parissa. Sydämellisyys ja aito sukulaisrakkaus heimolaisia kohtaan oli pikkupojan mielestä niin juhlevaa ja mieltä lämmittävää, että hän saattoi haltioituneena seurata aikuisten keskustelua hiiren hiljaa edes jalkojaan liikuttamatta. Poika pani merkille senkin seikan, että heimolaisien tapana ei ollut puhua pahaa toisista ihmisistä. Jos joku lähti seurasta pois, ei häntä jäljestä päin parjattu.

Tärkeämpänä kuin joulupukin tuloa, piti poika karjalaisen kauppiaan poikkeamista mökissä. Poika huomioi kauppiaan reippaan olemuksen. Eritään kiinnostavan seurustelutavan, mielenkiintoisan tavaravalikoiman ja sen, kuinka noita tavaroita esiteltiin taloon kerääntyneille kyläläisille. Monta kauppaa syntyi illan mittaan.

Kauppiaan matkalaukussa sattui olemaan naisen hartialiina, joka oli alkuaan — jollain tavalla säilyneenä — kotoisin Kiestingistä. Poika tahtoi sen välttämättä äidin hartioita lämmittämään. Liina oli pojan mielestä juuri äidille kuuluva, sillä se oli karjalaisen kauppiaan kuljettama ja sen koko ja värit vastasivat mielikuvissa syntyneitä käsitettä hartialiinasta, joka kuului karjalaiselle naiselle. Eihän pojalla ollut rahaa, mutta täytyi liina kuitenkin äidille saada. Hän suunnitteli keinoja, kuinka hän voisi lunastaa tuon erikoisen naisellisen liinan äidilleen.

Mieli kävi apeaksi, kun hän tuli hoksanneeksi, että pitäjän kauppaliikkeissä ei ollut tuollaista hartialiinaa. Se oli vain tuolla komealla kauppialla, eikä se varmaankaan hänelläkään enää vuosia säilyisi. Liina täytyy saada äidille. Kerjäämiseen ei kunnia sallisi, ei, ei. Viimein hän kuin hätäntyneenä, mutta kuitenkin päättävästi sanoi kauppialle: »Säilyttäkää hyvä setä tuo hartialiina niin kauan, että minä kasvan suureksi ja saan rahaa, että voin sen ostaa äidille!» Nyt se oli sanottu ja jännittyneenä hän jäi odottamaan vastausta. Katsoi vuoroin kauppiasta, vuoroin äitiä.

Äiti tiesi, miksi poika halusi tuon liinan ja niinpä hän sanoikin pojalle: »Minähän ostan sen nyt heti, niin sinun ei tarvitse pitää asiaa mielessäsi». Äiti ojensi rahat kauppialle, mutta kauppias ymmärsi myös poikaa, vaikka ei oltukaan asiasta keskusteltu ja hän sanoi pojalle: »Tätä liinaa minä en myö edes rahalla, mutta olkoon tämä sinun ja kasvakoon sinusta Karjalalle se mies, mikä näyt olevan jo nyt poikaruukkana. Eläköön ja voimistukoon sinussa se isänmaallinen mieli, joka on aina ollut Vienan laukunkantajien parhaimmiston sydämen asiana, nimittäin kansallishengen ja karjalaisuuden omaksuminen ja tunnetuksi tekeminen heimon omassa keskuudessa, sillä Vienan kansan kohtalon ymmärtäjiä on vähän, mutta väärinymmärtäjiä erittäin paljon. Elämä karjalaisena on oleva tuskien mutkaista kinttupolkua. Saat tavata ihmisiä, jotka ovat valmiita kanssasi ystävyyteen silmien edessä, mutta seläntakana nuo »ystävät» ovat halpamaisia ja puhuvat sinusta kuin olisit jonkun muun kansan, mutta et Karjalan heimon ja Suomen kansan jäsen. Tulet huomaamaan, että julkisen sortajan lisäksi saat puolustaa heimosi asiaa myös sisäisiä vihollisia vastaan. Me tarvitsemme jokaisen heimomme pojan työmme jatkajina. Vähälukuinen heimo tarvitsee yksilöitä, se ei voi menestyä massojen joukkovoimalla. Ja muista, että luopio pienessä kansassa on pahempi kuin vihollisen suora hyökkäys. Henkilökohtainen menestyminen on moninverroin helpompaa, jos on valmis hylkäämään kaiken sen, mikä karjalaisille on ollut ominta siellä Karjalassa ja omaksuu elämäntavoikseen kulloisenkin olinpaikkansa ajattelu-

tavan ja tavat, mutta sellainen ihminen on kurja, joka ei ansaitse eikä saavuta kenenkään luottamusta eikä kunnioitusta. Tällä en tarkoita tietenkään mitään pikkujuttuja ja -seikkoja, vaan todellisia pyrkimyksiä ja asioita, joita on pidettävä pyhinä ja jatkuvina». Sitten hän vielä selosti tarkemmin pojan pyynnöstä tarkoitustaan ja poika huomasi ajattelun vastaavan omiaan.

Lapsuus oli pojalla takana. Nuorukaisesta oli varttumassa armeijalle kelpaava asevelvollinen. Asevelvollisena, tosin tavallista nuorempana, hän joutui vapauttamaan heimonsa rakasta Karjalaa. Kylä toisensa jälkeen vapautui vihollisista. Vapaus oli vaatinut pojalta isän. Isä kaatui juuri oman kylänsä taistelussa. Poika oli saapunut hautajaisiin. Hautauksen jälkeen hän oli vielä hetken äidnin luona.

Poika näki, kuinka äidin kasvoista voi lukea sen suunnattoman kärsimysten taakan, jonka kanta-jaksi hän, pieni nainen, oli joutunut. Elämä oli kulumassa loppuun. Ei ollut enää voimia edes itkuun. Kuin suuri ihme, jaksoi sentään käväistä hetkellinen innostus ja ryhti suoristui, kun poika kuvaili niitä maisemia, joita hän oli nähnyt Karjalassa. Viimeisillä voimillaan nainen virkkoi pojalle: »Kaikki on nyt hyvin, Karjala herää elämään». Siihen sammui pakolaisen elämä. Kuolema tuli, mutta usko elämän voittamisesta vahvistui vaimon painaessa silmänsä ikiuneen. Varattomana hänet saatettiin rivihautaan. Joku ohikulkija tokaisi paikkakuntalaisten tapaan: »Siinä haudattiin eräs venakko».

Poika oli palannut yksikköön. Vain pari päivää hän ehti olla mukana etenevissä joukoissa, kun hänkin kaatui. Kaatuessaan oli hänen mieleensä jäänyt vapaa Karjala. Poika saatettiin syntymäpitäjänsä sankarihautaan. Isän ja pojan väliin oli ehditty haudata kaksi muuta sotilasta. Pojan hautajaisissa ei ollut sukulaisia. Heitä ei ollut.

Ruumiinsiunauksen toimitti ortodoksinen pappi. Eräs riippuvatsainen mies, joka oli haalinut tukun papereita, ettei tarvinnut lähteä puolustamaan suomalaisuutta, lausui kiroillen paheksumisensa, että nuo ryssätkin haudataan suomalaiseen sankarihautaan.

Komppanianpäällikkö oli lähettänyt hautajaisiin yksikön edustajana ylik. Keppaisen. Hän luki seppeleen nauhasta sanat: »Esimerkillisen suomalaisen sotilaan muistoa kunnioittaen — Aseveljet». Lisäksi hän esitti joitakin kauniita kuvauksia aseveljestään, joka oli merkinnyt esimerkillään koko joukkueelle paljon. Hän oli partioretkillään osannut oikean suhtautumistavan karjalaisiin asukkaisiin ja tämä oli heti luonut partion ja kyläläisten välille luottamukselliset suhteet. Ylikersantti muisteli, kuinka sydämellisesti oli aina virinnyt vilkas keskustelu karjalaiskylissä pojan ja jonkun vanhuksen välillä kehittyen pian koko partion ja kyläkunnan yhteiseksi juhlaiksi, missä kohtasivat toisensa siihen asti erillään olleet heimolaiset. Oli syntynyt tuo heimosilta karjalaisten ja pohjalaisten välillä — oikea suomalainen kansallinen kevät.

Pääjärven Jussi.